

Mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju

Ćutić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:445695>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

MAJA ČUTIĆ

DIPLOMSKI RAD

**MIŠLJENJE ODGOJITELJA I RODITELJA O
POČETNOM OPISMENJAVANJU U
PREDŠKOLSKOM RAZDOBLJU**

Zagreb, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Maja Ćutić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju

MENTOR: doc. dr. sc. Martina Kolar Billege

SUMENTOR: doc. dr. sc. Vesna Budinski

Zagreb, rujan 2018.

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. sc. Martini Kolar Billege i sumentorici doc. dr. sc. Vesni Budinski na pomoći, savjetima, podršci i usmjeravanju u cjelokupnoj realizaciji diplomskog rada. Veliko hvala izv. prof. Siniši Opiću na pomoći u obradi podataka.

Želim se zahvaliti ravnateljici, odgojiteljima i roditeljima dječjeg vrtića „Tratinčica“ u Grubišnom Polju i ravnatelju, odgojiteljima i roditeljima dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića u Zagrebu na susretljivosti i otvorenosti koju su iskazali.

Veliko hvala upućujem svojoj majci, ocu, sestri i baki bez kojih bih teško raširila krila i letjela svih ovih 5 godina.

SADRŽAJ

Uvod.....	1
1. Početno opismenjavanje	2
1.1. Pismenost.....	2
1.2. Početno čitanje i pisanje	4
2. Početno čitanje u predškolskom razdoblju	6
3. Početno pisanje u predškolskom razdoblju.....	9
4. Uloga odgojitelja i roditelja u početnom opismenjavanju	13
4.1. Uloga odgojitelja.....	14
4.2. Uloga roditelja.....	16
5. Metodologija istraživanja	19
5.1. Cilj istraživanja	19
5.2. Problemi i hipoteze istraživanja.....	19
5.3. Sudionici	20
5.4. Metoda prikupljanja podataka i instrumenti	21
6. Rezultati i rasprava	22
6.1. Mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju.....	22
6.2. Predčitačke i predpisačke vještine poticane od strane odgojitelja	29
6.3. Predčitačke i predpisačke vještine poticane od strane roditelja.....	34
6.4. Odgovori na postavljene probleme i hipoteze.....	37
Zaključak.....	42
Prilozi i dodaci	44
Popis literature	48
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	52

Sažetak

Pismenost je proces koji uključuje sposobnost čitanja i pisanja. Te dvije vještine u današnjem svijetu su vrlo bitne za opstanak ljudske vrste. Usvajanje ovih vještina u predškolskom razdoblju kao rezultat ima dijete koje u formalnom obrazovanju ima bolja postignuća. Odrasle osobe koje se nalaze u djetetovom društvenom okruženju imaju važnu ulogu u poučavanju početnog čitanja i pisanja. Roditelji i odgojitelji, svojim vlastitim primjerom i bavljenjem djetetom, u cilju postizanja razvoja vještina početnog čitanja i pisanja, imaju veliku ulogu u usmjeravanju i upoznavanju sa slovima i metodama potrebnima za usvajanje čitanja i pisanja. Istraživanje mišljenja odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju provedeno je u dva dječja vrtića na uzorku od 42 odgojitelja i 201 roditelja djece rane i predškolske dobi metodom anketiranja. Komparacija dvaju dječjih vrtića pokazala je podijeljenost u rezultatima odgojitelja kada je riječ o potrebi učenja pisanja i čitanja velikih tiskanih slova. Roditelji obaju vrtića misle kako djeca trebaju naučiti pisati i čitati velika tiskana slova u predškolskom razdoblju. Odgojitelji i roditelji obaju dječjih vrtića mišljenja su kako djeca u predškolskom razdoblju ne trebaju naučiti pisati i čitati mala tiskana slova.

Ključne riječi: *čitanje, odgojitelj, pisanje, roditelj, slova*

Summary

Literacy is the process which includes ability of reading and writing. Those two skills are very important in today's world for survival of humankind. Adoption of those skills in preschool period as a result has a child who in formal education has better attainment. Adult persons who are in a child's social environment have an important role for learning initially reading and writing. Parents and preschool teachers, with their own example and caring for the child, in aim to develop skills of initially reading and writing, have a big role in routing and meeting children with letters and methods necessary for adopting reading and writing. The research of preschool teachers and parents' opinions about initially literacy in preschool period was carried out in two kindergartens with the sample of 42 preschool teachers and 201 parents of early schoolers and pre-schoolers using the survey method. Comparison of those two kindergartens showed separation in results of preschool teachers when it is talk about necessity of learning writing and reading big print letters. Parents of both kindergartens think that children need to learn writing and reading big print letters in preschool period. Preschool teachers and parents of both kindergartens think that children do not need to learn writing and reading little print letters.

Key words: reading, preschool teacher, writing, parent, letters

Uvod

Pismenost čine sposobnosti u području čitanja i pisanja, ali i računanja te se ona razvija i mijenja unutar suvremenog društva. U radu se objašnjava pojam početnog opismenjavanja baziran na početnom čitanju i pisanju kod djece rane i predškolske dobi.

Početni dio rada iznosi definicije početnog opismenjavanja, ističući početno čitanje i početno pisanje kao dvije najvažnije vještine unutar tog područja. U središnjem dijelu rada one su detaljnije opisane te su navedeni primjeri iz prakse unutar dječjeg vrtića.

Ključnu ulogu u razvoju kompetencija potrebnih za početno čitanje i pisanje djece u predškolskom razdoblju imaju odrasli. Ponajprije to su skrbnici (roditelji) kao primarni odgojitelji djece, zatim odgojitelji u dječjem vrtiću koje dijete pohađa do polaska u osnovnu školu. Oni svojim svakodnevnim primjerom ukazuju na važnost čitanja i pisanja. Naglasak se stavlja na svakodnevno čitanje djeci i poticanje razvijanja vještina nužnih za čitanje i pisanje od strane odraslih osoba.

Završni dio rada bavi se metodologijom istraživanja. Iznose se obrađeni podaci kroz rezultate istraživanja provedenog s odgojiteljima i roditeljima za čije je prikupljanje korištena metoda anketiranja. Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću „Vedri dani“ i njegovim područnim vrtićima u Zagrebu i u dječjem vrtiću „Tratinčica“ u Grubišnom Polju. Istraživanjem je sveukupno obuhvaćeno 42 odgojitelja i 201 roditelj djece rane i predškolske dobi. Ispitano je mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju, odnosno o pisanju i čitanju velikih i malih formalnih (tiskanih) slova te o poticanju vještina početnog čitanja i pisanja djece od strane roditelja i odgojitelja.

1. Početno opismenjavanje

Jednu od ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje, koja se razvija kod djeteta rane i predškolske dobi, Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (MZOS, 2014) navodi kompetenciju *Komunikacija na materinskome jeziku* kojom se potiče i razvija djetetovo usmeno izražavanje te ga se osposobljava da svoje misli, iskustva i doživljaje bilježi kroz razne reprezentacije koje su temelj razvoja rane pismenosti i ukazivanja na bitnost i razumijevanje pisanja, dakako sve to je moguće razvijati unutar dječjeg vrtića stvarajući okruženje i poticaje primjerene za razvoj kompetencije.

Dijete se izražava od svoje najranije dobi, neverbalno i/ili verbalno, stoga je poticanje razvoja kompetencije *Komunikacije na materinskom jeziku* i njenih sastavnica potrebno i smatra se poželjnim već u predškolskom razdoblju. Pritom se utječe i na razvoj vještina potrebnih za usvajanje početnog čitanja i pisanja kod djece.

1.1. Pismenost

Pismenost kao pojam sve češće je predmet istraživanja raznih stručnjaka, naročito rana pismenost koju „čine vještine, znanja i stavovi koji su važni za ovladavanje čitanjem i pisanjem“ (Peretić i sur., 2015 prema Šimek, 2016, str. 1). Pismenost se u skladu s razvojem društva, politike, znanosti i tehnologije postupno razvija i mijenja, no njeno shvaćanje prije svega obuhvaća sposobnosti u području čitanja i pisanja, no i računanja (EPALE e-Platforma za obrazovanje odraslih u Europi, 2016). Kako bi odigrali svoju ulogu i unaprijedili naše društvo, djeca moraju izabrati jedini put nazvan ranom pismenošću pomoću koje zaista dobivaju snagu da unište ograde koje su nametnute kulturom i društvom vlastita okruženja i tako uzdići svoje poglede, a svoj vidokrug učiniti širim (Lawrence, 2003). Pojam se, prema Štivić (2012)

upotrebljava kada se govori o poznavanju slova te sposobnosti čitanja i pisanja. U širem kontekstu ona se označava i opisuje kao proces koji je određen našom sposobnošću čitanja i pisanja (Grginič, 2007 prema Šimek, 2016).

Napominje se kako „opismenjivati znači učiti (podučavati) pisati i čitati, a opismeniti se naučiti pisati i čitati. Termin opismenjivati povezuje se s opismenjavanjem, to jest s učenjem čitanja i pisanja, a opismeniti sa znanjem čitanja i pisanja“ (Grginič, 2007, str. 9). Stoga se opismenjavanje smatra složenijim procesom od samog učenja prevođenja onog što je napisano u verbalne znakove, ali i izrečeno u pisane (Puljak, 2007).

Početno opismenjavanje u Republici Hrvatskoj započinje prije formalnog obrazovanja, odnosno u obveznoj predškoli koja je u Republici Hrvatskoj propisana zakonom u trajanju od 250 sati, sadržaj joj je nedefiniran, ali jedan od njenih ciljeva za područje razvoja pismenosti je definiranje intervencija i postupaka koji se odnose na poticajno ili negativno djelovanje usvajanja vještina čitanja i pisanja (Shanahan i Lonigan, 2010 prema Stipić, 2016). Istaknute su četiri vještine rane pismenosti (slušanje, govorenje, predčitačke i predpisačke vještine) koje se koristeći različita znanja i vještine mogu razvijati u predškolskom razdoblju (Štivić, 2012) te se upravo na povezanosti tih vještina zasniva početno čitanje i pisanje koje kao krajnji ishod imaju osposobljavanje djeteta za jezično komuniciranje (Bežen i Reberski, 2014).

Proces početnog opismenjavanja ne uključuje samo grafičko oblikovanje slova i dešifriranje napisanog teksta te se za njega nije ustanovila jasna i precizna svrha što napominje potrebu određivanja razina čitanja i pisanja očekivanih na kraju početnog opismenjavanja (Budinski, 2016). Oslanjajući se na ovo promišljanje, odgojiteljice Žuvela i Guštin (2010), u svom članku temeljenom na provedenom akcijskom istraživanju u dječjem vrtiću, iznose rezultat koji upućuje na to da opismenjavanje djece u predškolskom razdoblju nije uloga predškolske ustanove niti se djeca moraju prisiljavati na pisanje i čitanje, no javlja se svijest kako razvoj rane pismenosti započinje već u najranijoj dobi djeteta što bi uvelike moglo imati utjecaj na ulogu predškolske ustanove koja bi poticala početno opismenjavanje i prije nego dijete krene u osnovnu školu. Važno je za naglasiti kako se predškolskom etapom smatra razdoblje od druge do

šeste godine djetetova života, uostalom to je razdoblje koje prethodi polasku djeteta u školu (Bežen i Reberski, 2014).

1.2. Početno čitanje i pisanje

Početno čitanje i pisanje je „interdisciplinarna, praktična i znanstvena problemska cjelina koju istražuje više disciplina iz nekoliko znanstvenih područja: društvenoga, biomedicinskoga i interdisciplinarnoga“ (Bežen i Reberski, 2014, str. 28). „Matične znanosti za početno čitanje i pisanje su: jezikoslovlje, psihologija, psiholingvistika, znanost o likovnosti i grafemika“ (Bežen, 2008, str. 93). Navedeno područje izvorno pripada jezikoslovlju iako ono nije razvilo istraživanja te problematike, već se u to upustila interdisciplinarna psiholingvistika povezavši jezikoslovne i psihološke sadržaje i metode (Bežen, 2008). Interdisciplinarnost istaknuta kod početnog opismenjavanja, odnosno početnog čitanja i pisanja, između ostalog uviđa se i u činjenici da razvoj čitanja i pisanja prvenstveno istražuju dječji i razvojni psiholozi, ali se u to područje uključuju i likovni stručnjaci čija su istraživanja usmjerena na likovne pretpostavke početnog pisanja vezane uz snalaženje u prostoru pisanja, konstruiranje te izgleda slova kod učenja vještine pisanja (Bežen, 2008).

Sposobnost čitanja i pisanja mogu se zajedno povezivati kao i nadopunjavati u početnom učenju i poučavanju pismenosti (Bežen i Reberski, 2014), a njihovu važnost ističu Lenček i Užarević (2016) smatrajući te dvije vještine najvažnijima. „Poznavanje čitanja, pisanja, a čemu niz autora dodaje i poznavanje računanja (što se i tradicionalno unosi u određenje pismenosti), može se uvrstiti u domenu primarne pismenosti“ (Lenček i Užarević, 2016, str 42). Čitanje i pisanje su vještine bitne u životu čovjeka kako bi opstao u svijetu u kojem je tehnološki razvitak ubrzan, a kulturno stvaranje i komunikacija postaju neizbježne pojave te se upravo usvajanje navedenih vještina u djetinjstvu izdvaja kao jedna od najvažnijih obrazovnih zadataka obitelji, predškolske ustanove i škole tijekom djetetova odrastanja, zapravo treba im se dati puna pozornost pri njihovom poučavanju koje započinje već u predškolskoj dobi (Bežen i Reberski,

2014), dok dječje zanimanje za učenje čitanja i pisanja započinje već u u ranom djetinjstvu, čak i prije nego znaju raspoznati slova (Falconer, 2010).

„U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje RH nema eksplicitno definiranih svrha, ciljeva i pristupa učenju djece, stoga ni u vrtićima nema toliko jasne strukture učenja, već je ono više incidentalno i vođeno djetetovim interesima...“ (Šimek, 2016, str. 52). Iako je sadržaj u ranom i predškolskom razdoblju koje nije obvezno za svu djecu nedefiniran te nema određenih smjernica i uputa kako i na koji način provoditi početno opismenjavanje, metodičar hrvatskog jezika prof. dr. Ante Bežen i izvanredni profesor grafike Siniša Reberski (2014) u svojoj knjizi *Početno pisanje na hrvatskome jeziku* iznose mišljenje da se poučavanje tog procesa događa unutar obitelji i vrtića, a zatim i na početku osnovne škole. Međutim početno čitanje i pisanje „imaju funkciju prenošenja i razumijevanja poruke koja je odaslana sustavom dogovorenih znakova (slovima latiničnog pisma)“ (Budinski, 2016a, str. 11), a kako bi se to ostvarilo ono započinje djetetovim učenjem slova (Čudina – Obradović, 2014).

Unatoč tome što se fenomen početnog čitanja i pisanja javlja u formalnoj školskoj pouci gdje se usvaja u cijelosti, on se u neformalnom usvajanju jezika ovladava djelomično do određene razine (Budinski, 2016). Čak iako djelomično ovladavaju početnim čitanjem i pisanjem u predškolskom razdoblju, djeca koja nauče važne vještine i znanja rane pismenosti, Goodson i sur. (2009, prema Šimek, 2016) ističu upravo tu djecu kao onu koja imaju bolja postignuća u formalnom obrazovanju jer su te vještine povezane s kasnijim vještinama pismenosti (kodiranje, čitanje na glas, tečno čitanje, razumijevanje pročitanog i pisanje), odnosno prema Lenček i Užarević (2016) rana pismenost ima utjecaj na školsko razdoblje, djetetov daljni uspjeh ili neuspjeh kao i na razvoj pismenosti.

Može se zaključiti da je područje početnog opismenjavanja sastavni dio formalnog obrazovanja svakog djeteta unutar kojeg su određene razine koje dijete iz godine u godinu mora usvojiti, ono se javlja i u predškolskom razdoblju, odnosno od djetetove najranije dobi te bi se, potaknuto time, već tada dijete moglo poučavati predpisačkim i predčitačkim vještinama koje će mu biti potrebne u daljnjem obrazovanju. „U predškolskom razdoblju dijete se priprema za školovanje i učenje

čitanja, pisanja i računanja. Kao što se s razvojem govora započinje prije prve izgovorene riječi, tako se i s razvijanjem vještina čitanja i pisanja započinje prije prve pročitane i napisane riječi“ (Štivić, 2012, str. 17), a navedeno prethodi krajnjem procesu u kojem dijete daje značenje i smisao pročitanoj ili napisanoj tekstu (Bežen i Budinski, 2013). Naime, Budinski (2015, prema Kolar Billege i Budinski, 2015) konstatira kako završetak početnog čitanja i pisanja nije onaj trenutak kada dijete nauči pisati, odnosno grafički oblikovati slovo, već ono završava kada dijete može strukturirati rečenicu prilikom pisanja, dešifrirati te naposljetku i razumjeti tekst što čini čitanjem.

2. Početno čitanje u predškolskom razdoblju

Prije čitanja javljaju se predčitačke vještine koje „su svjesnost djeteta o pisanom jeziku i to o njegovu tri aspekta: o funkciji pisanog jezika, o tehničkim karakteristikama pisma, te o procesima i tehnici čitanja“ (Čudina – Obradović, 2003, str. 21). Većina djece već nakon druge godine života počinje učiti čitati, no u pravilu to se odvija tek u prvom razredu osnovne škole kada čitati i pisati uče svi učenici (Bežen i Reberski, 2014), na što se nadovezuje i iskaz autorice Štivić (2012) koja iznosi kako učenje čitanja i pisanja, odnosno razvijanje vještina za navedena područja započinje vrlo rano, ističući sami početak djetetova života, njegovo rođenje.

Postoje etape koje se javljaju kod početnog čitanja, kao jednu od etapa, Bežen i Reberski (2014) izdvajaju predškolsku etapu, njome je obuhvaćen period od druge do šeste godine djetetova života u kojem dijete raspoznaje te uočava glasove i njihovo podudaranje, ono je sposobno uočiti razliku prvog glasa u riječi te može nadovezati ostatak riječi time razvijajući globalno čitanje kraćih riječi. Međutim, autorica Čudina – Obradović (2003) je predškolski razvoj početnog čitanja podijelila po godinama djeteta pa tako smatra da dijete u dobi od dvije do tri godine može prepoznati da netko čita i da iz tog procesa prima poruku, a isto tako i da piše te da iz toga što je napisano proizlazi određena poruka. Navodeći dalje, autorica ističe četvrtu i petu godinu u kojoj mu

osvješćivanje pojmova o pismu i njegovih karakteristika riječi postaje jasnije, odnosno tada dijete uočava razliku u slovima, ono je svjesno u kojem smjeru se piše, razumije osnovne interpunkcije, te usvaja rječnik kojim se opisuje pismo. Zadnje dvije etape su, prvo između pete i šeste godine kada se glasovna struktura riječi zamjećuje puno bolje, zatim između šeste i sedme godine kada dolazi do spoznaje da za glas postoji dogovoreni znak koji se koristi u pisanju.

Teško je ne čuti tvrdnju koja se nameće u današnjem svijetu mnogim odraslim osobama, a odnosi se na to da je čitanje djetetu važno (Apel i Masterson, 2004). Za razvoj predčitačkih sposobnosti kod djeteta brinu se odrasle osobe potičući ga kroz svakodnevne dječje aktivnosti, igre i razgovore s odraslima, bez prisile ili mehaničkog podučavanja, a poučavanje započinje već od djetetovog rođenja, a najkasnije do njegove treće godine (Čudina – Obradović, 2002). Autori Bežen i Reberski (2014, str. 25) navode da je čitanje „sposobnost i djelatnost dekodiranja (dešifriranja) napisanoga teksta (...) te vizualna aktivnost, što znači da se tehnički izvodi očima, a osvješćuje u mozgu“. Vizek – Vidović i sur. (2014, prema Miljković, 2017) ističu čitanje ne isključivo kao vizualni proces već je to proces koji je i auditivan, uključuje percepciju, sekvencijalan, za bitno ima iskustvo, misaon je, afektivan te je kod osoba s teškoćama vida to i taktilni proces. Uz pomoć čitanja dijete razvija osjećaj samostalnosti kako bi spoznao nove stvari (Lawrence, 2003). Pripremu kao bitnu za pravilan razvoj čitačke vještine, Čudina – Obradović (2003) ističe još od rođenja djeteta, što novija psihološka istraživanja procesa čitanja i potvrđuju, te u njoj veliku ulogu imaju odrasli koji se nalaze u djetetovoj okolini, u širem smislu su to odgojitelji koji izlažu dijete govornim i pisanim sadržajima, a kroz pripremu ga privikavaju i olakšavaju razumijevanje navedenih sadržaja kako bi ih ono na što lakši način moglo koristiti. Oni uz roditelje, a kasnije i učitelje, knjižničare i zdravstvene radnike, djetetu nude pomoć u razvoju vještina čitanja, jer ih ono bez njihove pomoći samo ne može naučiti (Štivić, 2012). Velika pažnja pridaje se aktivnom bavljenju djetetom već od njegova rođenja, posebno u prve tri godine koje su ipak najpresudnije za njegov razvoj stvarajući tako kvalitetnu okolinu koja potiče djetetov čitalački razvoj (Čudina – Obradović, 2003), a upravo se u tim godinama stvaraju temelji, prema dokazima znanstvenika, za dječje čitanje i učenje u daljnjem životu ukoliko s djecom razgovaramo i čitamo im (Šauperl, 2007).

Zvuči zanimljivo kada se uzme u obzir podatak kako je davne 1987. godine Vygotski (1987, prema Čudina – Obradović, 2004) smatrao kako je pri učenju čitanja odrasli znalac taj koji pomaže djetetu razvijati vještine i stvoriti pojmove koje ono samo ili uz pomoć okoline ne bi moglo. Danas se uloga odrasle osobe znatno istražuje i stavlja u suodnos s djetetovim razvojem početnog opismenjavanja. Ako roditelji i odgojitelji djetetu stvore poticajno okruženje, tada ono potiče djetetovu uspješnost već u početnom čitanju, a zatim i u odrasloj dobi u čitanju koje će mu tada biti izvor znanja i užitka (Čudina – Obradović, 2003). „Najčešće će predškolsko dijete prihvatiti čitanje kao izvor vedrog, sigurnog, ugodnog i toplog osjećaja povezanosti s roditeljem“ (Čudina – Obradović, 2014, str. 277). Upravo ovo će se kasnije u radu dodatno obrazložiti te će se iznijeti detaljnija uloga odraslih, roditelja i odgojitelja u poticanju razvoja početnog opismenjavanja djeteta u predškolskom razdoblju, kako u obitelji tako i u dječjem vrtiću.

Kao bitan za istaknuti je članak odgojiteljice Nećak (2011) iz časopisa *Dijete, vrtić, obitelj*, unutar kojeg je ona iznijela svoje iskustvo iz starije odgojne skupine vezano uz početno čitanje i pisanje u predškolskom razdoblju. Promatrajući dječju zainteresiranost i radoznalost za slova shvatila da je to pravo vrijeme da ih se upozna sa slovima i njihovom ulogom. Odgojiteljica je krenula od jednostavnih samoorganiziranih aktivnosti koje su potaknule dječju pismenost i komunikaciju što je vidljivo u tome da su se djeca igrala sa slovima, a te su aktivnosti potaknule razumijevanje smisla čitanja. Svako dijete je izrađivalo vlastitu knjigu te su je izlagali pred drugom djecom. Tim aktivnostima je poticano bogaćenje dječjeg rječnika.

Za dijete su u cjelokupnom razdoblju prije polaska u školu nužne organizirane aktivnosti za poticanje njegovog govornog razvoja ističući pritom glasovnu raščlambu, vještinu razumijevanja teksta, a pri tom kroz njih djeci ukazivati na bitnost pisanih obavijesti, a zahvaljujući i služeći se njima dijete se priprema za učenje čitanja u školi (Čudina – Obradović, 2003). Poticajna okolina u kojoj se dijete nalazi kod djeteta stvara pozitivan stav prema čitanju, uvelike mu u tome pomaže poticajno okruženje koje u sebi sadrži slikovnice, knjige, aktivnosti za čitanje te poticanje na čitanje, a navedeno potvrđuju i brojna istraživanja ističući povezanost obiteljske okoline koja potiče dijete na čitanje (Štivić, 2017). „Na pravilan razvoj predčitačkih vještina utječu kvalitetno i

pisanim sadržajima bogato dječje okruženje, ali i poučavanje koje olakšava glasovno osvješćivanje te primjenu abecednog načela“ (Čudina – Obradović, 2003, str.22).

Naime, odgojitelji i roditelji uspijevaju u postizanju kvalitetnog okruženja dajući vlastiti primjer korištenja i slanja pisanih obavijesti, pokazujući pritom uživanje u pričama i svakodnevnim čitanjem djetetu, ali i s njim ukazujući mu tako na zanimljivosti koje mogu pronaći u pisanim tekstovima (Čudina - Obradović, 2003). Roskos, Christie i Richgels (2003, prema Falconer, 2010) opisuju istodobni razvoj vještina čitanja i pisanja u predškolskom razdoblju navodeći kako je djetetu u tom razdoblju potrebno čitanje kako bi učio o pisanju i obrnuto, a unutar dječjeg vrtića odgojitelji navedeno potiču igrolikim aktivnostima.

3. Početno pisanje u predškolskom razdoblju

Nakon djetetovog iskazanog interesa za čitanje kod njega se pojavljuje i interes za pisanje no to naime nije i nikako ne može biti automatski početak pisanja, ono je još uvijek daleko od pisanja pravilnih slova, međutim, koristeći pribor potreban za pisanje dijete će postupno razvijati pisanje (Moomaw i Hieronymus, 2008). Pojava svijesti o pisanom jeziku kod djeteta primjećena je u razdoblju kada ono ima dvije i pol do tri godine jer tada ono pokazuje osnovno razumijevanje funkcija, ali i značenja pisanoga jezika (Čudina – Obradović, 2003), dok sa tri godine iskazuje interes za slova ponajprije slova svoga imena čije prvo slovo pokazuju i izgovaraju, shvaćajući da riječi imaju značenja, a da svoje ideje mogu izraziti pišući i crtajući te to rade kroz igru pokušaja kopiranja slova (Šimek, 2016), stoga pripreme za pisanje mogu započeti već u drugoj godini djetetova života što je utvrdila suvremena psihologija (Bežen i Reberski, 2014). Zaista, djeca su od najranije dobi u svakodnevnim situacijama izložena slovima i riječima, stoga ni ne čudi kako je prirodno da ih pisanje kao takvo zanima (Moomaw i Hieronymus, 2008), ona slova u svom okruženju zapažaju i pobuđuju zanimaciju djece za njih (Žuvela i Guštin, 2010). Takvo okruženje može potaknuti dijete, no kako bi ono

učilo to ipak ponajprije i prije svega ovisi o njegovom interesu za njih kao i o prilikama koje ima za njihovo učenje, ističući pritom igru, pjesme, mogućnosti precrtavanja i pisanja (Šimek, 2016). Unatoč prilikama koje su mu bliske i kroz koje dijete uči, pisanje se i dalje ističe kao intelektualni izazov čiji razvoj teče postepeno, a u sebi sadrži pravila različita od onih koja je usvojilo za usmenu komunikaciju (Puljak, 2001).

Ono što se želi reći drugoj osobi može se izgovoriti, ali to isto se može i zapisati. „Pisanje je iznimno složen proces za malu djecu. Ono zahtjeva od djece da formuliraju osobna mišljenja i ideje, a zatim ih prevode u pisane simbole koji predstavljaju riječi koje koriste u usmenom jeziku“ (Falconer, 2010, str. 84). Dakako, djeca rane i predškolske dobi imaju unutarnju potrebu svoje ideje i doživljena iskustva prenijeti na papir time razvijajući pismenost, ali i samostalno osmišljati aktivnosti kako bi verbalno prikazali u pisanom obliku (Žuvela i Guštin, 2010). Sukladno tome „cilj svakog pisanja je izražavanje, pa i u početnome pisanju“ (Bežen i Reberski, 2014, str. 22). Istaknut je cilj početnog opismenjavanja, a kako bi dijete, ali i bilo koja osoba to mogla od velike važnosti je, ističu Bežen i Reberski (2014) poznavati sustav znakova čiji naziv je pismo. Najjasnije su to objasnile autorice Kolar Billege i Budinski (2015, str. 239) u rečenici: „Pisanje je grafomotorička aktivnost, a pismo sustav znakova kojima kodiramo i dekodiramo sadržaj, govoreni modalitet jezika prenosimo u pisani modalitet.“ Naravno, pisanje se može promatrati kao grafomotorička aktivnost i stvaranje poruke (Nikčević – Milković, 2016), no ono se nikako ne bi smjelo oslanjati samo na aktivnosti i vještine vezane uz grafomotoriku, već dajući smisao tekstu kojeg dijete piše (Bežen i Reberski, 2014). Proširenjem spoznaja o znanstvenim osnovama početnog čitanja i pisanja, prema Bežen i Reberski (2014) došlo je do intenzivnijih istraživanja navedenog područja, ali i do promišljanja o standardiziranim školskim slovima kojih nije bilo u nekadašnjim početnicama koje su se sastavljale prema viđenjima autora. Naime, i u području Europe javlja se problem pisama za početno čitanje i pisanje, a razlog tomu su nova znanja i spoznaje o razvoju djeteta zbog čega se daje sve veća pozornost navedenom problemu (Kolar Billege i Budinski, 2015). Kako bi standardizirana školska slova bila utemeljena u znanstvenim osnovama, Kolar Billege (2015) opisuje značajan znanstveni projekt proveden na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u razdoblju od 2006. do 2014. godine, naziva *Jezično – likovni standardi u početnom čitanju i pisanju na hrvatskom*

jeziku, pod vodstvom dvaju istaknutih profesora, profesora Ante Bežena i profesora Siniše Reberskog, naime iz navedenog projekta su proizašla pisma za početno poučavanje čitanja i pisanja na hrvatskom jeziku. Upravo pisma koja su se oformila nakon ovog značajnog projekta „od školske godine 2014./2015. standardna su školska pisma obvezna u pouci početnoga čitanja i pisanja od prvoga razreda primarnoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj“ (Kolar Billege, 2015, str. 438), a njih je „propisao Hrvatski pravopis u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a koji je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta odobrilo 2013. godine kao jedini pravopisni školski standard“ (Bežen i Reberski, 2014, str. 8). „Standardna pisma za početno poučavanje čitanja i pisanja preduvjet su za razvoj kompetencije jer omogućuju usmjeravanje na organizaciju sadržaja pisanja i oblikovanje teksta te usmjeravanje na proces pisanja koji ne remeti prezahtjevna grafija“ (Kolar Billege i Budinski, 2015 str. 331).

„U našoj zemlji zasad nije propisano tko treba, može i kada podučavati dijete slovima i slaganju slova i glasova, najbolje bi bilo da se u predškolskom razdoblju započne upoznavanje sa slovima, uz njihovo jasno povezivanje s glasovima“ (Čudina – Obradović, 2014, str. 179). Djeca su u predškolskom razdoblju unutar i putem raznih igara, slažući slagalice i premećući slovarice izložena slovima, hrvatskoj abecedi, no cilj takvih aktivnosti nikako nije poučavanje slovima (Peretić i sur., 2015 prema Šimek, 2016). Na temelju toga nastaje promišljanje da odgojitelji i roditelji moraju poznavati slova koja se u formalnom obrazovanju trenutno koriste, kako bi ih se što bolje poučilo slovima koja će polaskom u školu učiti, a u daljnjim sustavima obrazovanja intenzivno koristiti. Poznavanje slova, odnosno pisma početnog čitanja i pisanja te poučavanje pisanja nužno je i od velike važnosti u poučavanju jezika (Kolar Billege i Budinski, 2015).

Adam (1990, prema Šimek, 2016) djetetovo samostalno pisanje smatra učinkovitijim jer ono tada ne razmišlja o karakteristikama slova već uči slova povezujući vizualne, motoričke i fonološke aspekte slova što se razlikuje od precrtavanja. Odgojiteljice Žuvela i Guštin (2010) napominju da za ostvarivanje poticanja razvoja rane pismenosti u predškolskom razdoblju na što kvalitetniji način nije potrebno koristiti

ista pravila u svim vrtićima, niti se ista pravila mogu na jednaki način primjenjivati u odgojno – obrazovnoj praksi. „Poticajno okruženje koje se sastoji od dostupnosti raznovrsnog materijala i pribora za crtanje i pisanje, davanja primjera vlastitog pisanja i sastavljanja poruka te uključivanje djeteta tijekom tog postupka, poticanje djeteta na samostalno sastavljanje poruke, na prepoznavanje i pisanje vlastitog imena i na uključivanje u raznovrsne aktivnosti pisanja“ (Čudina – Obradović, 2002, prema Štivić, 2012, str, 23). Ukoliko su djeca rane i predškolske dobi bila poticana na razne načine da se izražavaju crtanjem od strane roditelja i odgojitelja, te tim poticajem samostalno došla do otkrića slova unutar svojih slikovnica, ona na polasku u prvi razred imaju viši stupanj poznavanja slova (Bežen i Reberski, 2014). Jasna činjenica je da stupanj poznavanja slova kod djece varira prilikom upisa u prvi razred formalnog obrazovanja (Bežen i Reberski, 2014), no ukoliko dijete dolazi iz obitelji ili okruženja u kojem prevladava visoka razina pismenosti, tada je ono kompetentno razlikovati crtice i črčkice na papiru od slova s kojima piše i koja predstavljaju jezik (Apel i Masterson, 2004).

Kada je riječ o ulozi odraslih, Moomaw i Hieronymus (2008) sugeriraju odraslima da djecu pri učenju pisanja ne treba ocjenjivati te ni u kom slučaju umanjiti njihovo oduševljenje u pisanju, već ih trebaju poticati i biti im podrška u tom procesu. Ono što je posebno zanimljivo, a Bežen i Reberski (2014) iznose da razina poznavanja slova za čitanje i pisanje kod djece ovisi o nekoliko čimbenika poput pohađanja vrtića ili predškole te poticanja od strane roditelja na upoznavanje slova i pisanje. Sljedeća poglavlja govore o ulozi odraslih, ističući odgojitelje i roditelje kao bitnima u predškolskom razdoblju u poticanju razvoja početnog čitanja i pisanja.

4. Uloga odgojitelja i roditelja u početnom opismenjavanju

Dijete je od svog rođenja okruženo odraslim osobama. Tako su odrasli od iznimne važnosti u usvajanju vještina iz područja početnog opismenjavanja. Oni su djetetu primarni i prvi primjer u svakodnevnim životnim situacijama koji ističe moć korištenja pisane riječi objašnjavajući ju kao informaciju, izvor znanja i pomoći (Čudina – Obradović, 2003). To proizlazi iz saznanja znanstvene i stručne literature koje odraslim osobama, ponajprije onima koje su uključene u odgoj i obrazovanje predškolske djece, opisuju brojne mogućnosti učenja djeteta predškolske dobi, navodeći njegovo posjedovanje sposobnosti da svojim postojanjem upija podatke, dapače ako se taj razvoj i potakne unutar stvorenog poticajnog okruženja, od strane odraslih, tada se razvojni učinci odražavaju na sveukupnu kvalitetu života (Štivić, 2012). „Dvije su temeljne, ali različite uloge predškolskog odgoja, briga za djecu i dopunjavanje obiteljskog odgoja te zadovoljavanje obrazovnih potreba i stvaranje primjerenih uvjeta za rast i razvoj“ (Kuvač, 2007, str. 60).

„Odrasli koji vode brigu o maloj djeci imaju i važnu ulogu u poticanju djece na pisanje“ (Moomaw i Hieronymus, 2008, str. 20) razvijajući osnove kod djeteta za pismenost bez namjernog i organiziranog poticanja za vrijeme cjelokupnog predškolskog razdoblja jer se govorno - jezični razvoj, a time i vještine za njega bitne razvijaju djetetovim imitiranjem odrasle osobe (Štivić, 2012). Spoznaje iz područja neuroznanosti o učenju iznose saznanja o smislenosti učenja, njegovoj povezanošću sa stvarnim događajima gdje se uči rješavanjem problema, istraživanjem, a isto tako i uči se surađujući s drugima kao i kroz igru (Velički i Topolovčan, 2017). Falconer (2010) daje kratki opis nekadašnjeg povijesnog učenja slova kada je učiteljica stajala ispred djece i djeca su zajedno s njom recitirala slova, tako ih učila napamet, dok je razvoj pisanja bilo pisanje istih rečenica više puta, bez da se u obzir uzimalo djetetovo prethodno iskustvo. Za usvajanje vještina početnog opismenjavanja djece rane i predškolske dobi bitno je znati da „ni predškolske ustanove, a niti roditelji nisu kvalificirani podučavatelji čitanja i često ne znaju pogoditi pravi pristup“ (Čudina - Obradović, 2014, str. 56), iako se oni s

djecom bave svakodnevno, razgovarajući s njima o onome što djeca vide, dotaknu, ali i prožive kroz dan (Falconer, 2010).

4.1. Uloga odgojitelja

Uloga i potpora odgojitelja u početnom opismenjavanju, odnosno razvoju rane pismenosti, najbolje je istaknuta u rečenici Vygotskog (1998, prema Žuvela i Guštin, 2010, str. 20) koji smatra da se ona „odnosi na osiguranje dobro odmjerene podrške, usklađene s individualno različitim potrebama i mogućnostima djece, koja svakom djetetu omogućuje prijelaz na tzv. zonu sljedećeg razvoja“. Ovim se daje na znanje kako je individualni, personalizirani pristup prema svakom djetetu od velike važnosti kako bi se što kvalitetnije i što ispravnije pristupilo djetetu te utjecalo na razvoj početnog opismenjavanja na najprimjereniji način. Isto tako, Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) ističe kompetenciju *Učiti kako učiti* unutar koje bi odgojitelj, umjesto usmjerenosti i poučavanja sadržaja, trebao omogućiti proces učenja kojim bi dijete stvaralo svoje načine učenja te na koncu steklo samomotiviranost i samoreguliranost vlastita učenja. Kod početnog pisanja važna je i pohvala odgojitelja pri svakom djetetovom pokušaju pisanja, upravo iz razloga jer iako je pisanje intelektualno zahtjevan proces istodobno je i emocionalno zahtjevan proces kod djeteta koji ima pozitivan učinak na dugoročni emocionalni, intelektualni te društveni razvoj (Falconer, 2010). Uvidom u brojna istraživanja i eksperimente u području ulaganja truda i vrednovanja svog rada, Miljković (2017) zaključuje da je povratna informacija bitna i u odgoju i obrazovanju, ali i u drugim područjima ističući pritom potrebu da se istakne uloženi trud koji je bio potreban za ostvarivanje uspjeha, ali je objasnila i činjenicu kako ono u što smo uložili trud cijenimo više. Stoga je bitno djetetu dati pozitivnu povratnu informaciju ukoliko se uvidi kako je pokušalo pisati ili čitati kako bi time istaknuli njegov trud i interes za navedene procese.

Želju koja se javlja kod djece za čitanjem i pisanjem, odgojitelj može poticati na način da dijete unutar dječjeg vrtića okruži različitim oblicima pisane riječi koji imaju

smisao u okolini u kojoj se nalaze (Moomaw i Hieronymus, 2008). „Ukratko, predškolska priprema za čitanje mora sadržavati mnogo govora s djetetom i djetetu, upozoravanje djeteta na zvukove, glasove i njegovu točnu percepciju i izgovor, mnogo čitanja koje aktivno uključuje i razgovor o likovima i događajima u priči, stvaranje implicitne gramatike neprimjetnim ispravljanjem djetetovih pogrešaka“ (Čudina – Obradović, 2014, str. 99).

Naime, može doći i do namjernog ispravljanja djetetovih pogrešaka. Odgojiteljima se savjetuje, prema navodu Čudine – Obradović (2014) da svoju ulogu u razvijanju početnih čitačkih vještina ne shvaćaju kao određenu vrstu škole u malome, a samim time da ne teže postizanju istih ciljeva i radeći iste stvari kao u osnovnoj školi. Ipak dijete će se sa slovima u osnovnoj školi morati upoznati i naučiti ih, zato nema potrebe za prisilnim učenjem istoga u predškolskom razdoblju, između ostaloga to u ishodima učenja djeteta u predškolskom razdoblju nije ni propisano. Što se tiče početnog pisanja, odnosno poticanja i razvijanja predpisačkih vještina, Lawrence (2003) usmjerava na vježbenice za pisanje čiji sadržaj su točkice za spajanje kojima dolazi do nepravilnosti njihovih spajanja od strane djece, a napominje i kako se djeca u njima prilagođavaju veličini slova na papiru koja su uglavnom tiskana kao i prostoru predviđenom za pisanje, stoga ponavljanje tih radnji zapravo ne pomaže djeci ukoliko je ono njima dosadno.

Dobar primjer iz prakse predškolske ustanove prikazan je u časopisu *Dijete, vrtić, obitelj* gdje su logopedinja Mesec i odgojiteljice Grgac, Šagadin, Kelčec i Mahović (2015) sudjelovale u *Programu poticanja predvještina čitanja i pisanja* koji je namijenjen djeci s teškoćama u jezično – govornom području koja se nalaze u godini pred polazak u školu. Djeca su prije provedbe procijenjena dvama testovima vezanima uz razvijenost perceptivnog rječnika i predvještina čitanja i pisanja, a zatim su kroz strukturirane i međusobno povezane aktivnosti uz puno truda poticale navedeno kako bi na završetku provedbe programa, nakon četiri mjeseca, došle do rezultata da se intenzivnim radom može doći do poboljšanja nedovoljno razvijenih područja nužnih za početno opismenjavanje i na taj način djetetu s teškoćama u razvoju navedenih područja omogućiti uspješniji start u školi.

4.2. Uloga roditelja

Nakon navedene uloge odgojitelja u početnom opismenjavanju djece u predškolskom razdoblju te ukratko opisanih pozitivnih i negativnih utjecaja koje odgojitelj može imati poučavajući ili ne poučavajući djecu početnom čitanju i pisanju, u ovom dijelu istaknut će se uloga obitelji, ponajprije roditelja u navedenom procesu. Autor Lawrence (2003) pritom posebno naglašava ulogu roditelja dajući mu prednost u odnosu na učitelja, samim time i odgojitelja u predškolskom razdoblju, imenujući ga prirodnim poučavateljem vlastite djece te naglašavajući njegov odnos s djetetom. Zaista se može reći kako su roditelji „važni od prvog djetetovog dana i o njihovu odnosu s djetetom ovisi i čitačka vještina, ali i opći djetetov uspjeh u školi“ (Čudina – Obradović, 2014, str. 64), te su zapravo oni u „predškolskom razvojnom razdoblju najvažniji činitelji nastanka razvojne pismenosti, a to je djetetovo prirodno i postupno usvajanje pojmova o izgledu, značenju, važnosti i upotrebi pisanoga teksta“ (Čudina – Obradović, 2004, str. 212), odnosno u tom razdoblju roditeljski utjecaj je najveći i najsnažniji (Štivić, 2017).

U ranom djetinjstvu, koje započinje od djetetova rođenja do njegove treće godine, dolazi do razvoja mnogih kognitivnih sposobnosti, tada djeca s lakoćom usvajaju nova znanja i vještine, a kako opismenjavanje započinje u obitelji roditelji bi od djetetova rođenja trebali razgovarati s njim kako bi potaknuli i razvijali njegovu pismenost (Štivić, 2012). Zapravo, autorica Čudina – Obradović (2014) podsjeća da je pripremanje za čitanje nešto što se u obiteljskoj zajednici događa spontanom putem upravo u prethodno navedenom razdoblju, a nakon treće godine ono se zbiva puno snažnije. Najbitnije je da roditelji razgovaraju s djecom i to na prirodan i spontan način, upravo onim razgovorom kojeg koriste u svakodnevnoj komunikaciji kako bi što bolje pripremili dijete za učenje čitanja koje se odvija u obitelji (Čudina – Obradović, 2014).

Što kada to nije spontan i prirodan način? Čudina – Obradović (2014) u svojoj knjizi *Psihologija čitanja* objašnjava dva pristupa pripremanja djeteta za čitanje i školu, ti pristupi nazvani su nenamjerno i namjerno roditeljsko podučavanje čitanju. Tijekom nenamjernog pristupa, ili „prirodnog“ pristupa, spomenuta autorica navodi da se tada širi

djetetov rječnik izražavanja, a kako bi došlo do postupnog prijelaza na čitanje i pisanje kao vrstu govora potiče se razvoj govora i mišljenja kao načina pripreme za to, dok s druge strane kod namjernog pristupa dijete se podučava slovima i njihovu dekodiranju u glasove što djetetu daje početnu prednost u školi, jer takvo dijete će, poznavajući slova i glas kojem ono pripada, brže naučiti tehniku čitanja. Kako bi se izbjeglo pogrešno tumačenje drugog pristupa, potrebno je naglasiti kako se pristup namjernog podučavanja smatra poželjnim kod sve djece samo ukoliko pokažu interes i inicijativu za slova i dekodiranje.

Prisiljavanje djece nikako se ne bi trebalo događati, naročito ne od strane roditelja, u predškolskom razdoblju, što znači da djeca ne trebaju naučiti čitati i pisati ukoliko za to ne pokazuju interes te im se ne čini zanimljivim za istraživanje. U skladu s tim, Čudina – Obradović (2014) napominje kako može doći do ugrožavanja prirodnog razvoja čitanja ukoliko roditelji imaju neprimjeren odnos prema djetetu koji se očituje s jedne strane u roditeljskom neuživanju u čitanju i sukladno tome ne mogu motivirati dijete na čitanje, dok s druge strane postoje roditelji koji koriste metode kontrole i prisile jer zastupaju mišljenje kako dijete obavezno mora naučiti čitati. Mnogi autori daju praktične savjete roditeljima kako da ne ugroze djetetov prirodni razvoj čitanja namećući svoju kontrolu ili zastupajući stajalište kako dijete mora znati čitati i pisati prije polaska u školu. Pri početnom pisanju roditelji, prema Lawrencu (2003) ne bi trebali djeci nuditi obrasce isključivo s ciljem pisanja slova u njih, već kako bi ih ona ukrašavala. Nadovezujući se na izneseno, Moomaw i Hieronymus (2008) roditeljima objašnjavaju kako moraju uvažiti ulaganje djetetova napora u korake u procesu učenja pisanja u zajedno s njim se veseliti ukoliko uoče da je dijete postignulo viši stupanj u njegovu svladavanju. „Potičite svog predškolarca da se izražava svim načinima pisanja koji mu se sviđaju. Iako su njegovi pokušaji većinom rijetki ili nepravilni, on uči i pokazuje svoje poznavanje osnova pisanog jezika“ (Apel i Masterson, 2004, str. 99). Time djetetu dopuštamo da uživa i da prihvati čitanje i pisanje kao zanimljivo i zabavno, nešto što mu nije nametnuto i na što nije prisiljen stvarajući tako pozitivnu sliku o čitanju i pisanju bitnu za cijeli život.

Vidljivo je kako roditelji, na temelju do sada navedenog, imaju snažnu i motivirajuću ulogu u poticanju dječjeg razvoja u početnom opismenjavanju. Dijete s roditeljima svakodnevno provodi vrijeme promatrajući ih što rade, a naročito ne iznenađuje ako roditelji čitaju i pišu da to čini i dijete jer ono oponaša njihove radnje, u čemu se očituje najveća važnost uloge roditelja (Čudina – Obradović, 1996 prema Polgar, 2016). Autori Čunović i Stropnik (2015, prema Stipić, 2016) ističu emocionalnu uključenost i kvalitetno vrijeme koje roditelj provodi s djetetom redovito mu čitajući, razgovarajući s njim o slikovnicama, pjevajući pjesme ili brojalice, kao bitnima u svladavanju jezika primjerenog dobi djeteta. Drugim riječima, kako bi se ukratko zaključila uloga roditelja u početnom opismenjavanju, Štivić (2017, str. 32) iznosi mišljenje da „roditelji koji i sami čitaju, svojim osobnim primjerom pokazuju djeci da je čitanje zanimljiva i korisna aktivnosti.“ Između ostalog, „spremnost djeteta za čitanje ovisi o postupanju roditelja u najranijem razvojnom razdoblju, o bogatstvu i poticajnosti djetetove materijalne i socijalne okoline u cijeloj predškolskoj fazi“ (Čudina – Obradović, 2014, str. 57). U radu pod naslovom „Mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju“ mogla bi se jasnije pozicionirati (Kuvač, 2007) uloga vrtića u razvoju jezičnih sposobnosti i predvještina.

5. Metodologija istraživanja

5.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju. Svrha istraživanja bila je dobiti uvid u mišljenje odgojitelja i roditelja o ranoj pismenosti djece rane i predškolske dobi, odnosno mišljenje o početnom čitanju i pisanju kao i o poticanju njihova razvoja u predškolskom razdoblju, kako unutar dječjeg vrtića tako i u obiteljskom domu.

5.2. Problemi i hipoteze istraživanja

Navedena su četiri problema u istraživanju iz kojih su proizašle četiri hipoteze. Problemi istražuju mišljenja odgojitelja i roditelja o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti čitati i pisati velika i mala tiskana slova.

Problem 1:

Ispitati mišljenje odgojitelja i roditelja o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti pisati velika tiskana slova.

Hipoteza 1: Odgojitelji misle da djeca ne trebaju, a roditelji misle da djeca trebaju u predškolskom razdoblju naučiti pisati velika tiskana slova.

Problem 2:

Ispitati mišljenje odgojitelja i roditelja o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti čitati velika tiskana slova.

Hipoteza 2: Odgojitelji misle da djeca ne trebaju, a roditelji misle da djeca trebaju u predškolskom razdoblju naučiti čitati velika tiskana slova.

Problem 3:

Ispitati mišljenje odgojitelja o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti čitati i pisati mala tiskana slova.

Hipoteza 3: Odgojitelji i roditelji misle da djeca ne trebaju u predškolskom razdoblju naučiti čitati i pisati mala tiskana slova.

Problem 4:

Ispitati provode li odgojitelji u predškolskom razdoblju predvježbe za početno čitanje i pisanje.

Hipoteza 4: Odgojitelji u predškolskom razdoblju provode predvježbe za početno čitanje i pisanje.

5.3. Sudionici

Sudionici ovog istraživanja su ciljane skupine, odnosno odgojitelji u dječjim vrtićima i roditelji djece rane i predškolske dobi čija djeca pohađaju navedene dječje vrtiće. Oni su ispunili anketni upitnik u fizičkom obliku, neposrednim anketiranjem.

Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću „Vedri dani“ i njegovim područnim vrtićima u Zagrebu u Republici Hrvatskoj. Broj sudionika bio je 30 odgojitelja i 108 roditelja djece rane i predškolske dobi.

Istraživanje je također provedeno i u dječjem vrtiću „Tratinčica“ u Grubišnom Polju u Republici Hrvatskoj. Broj sudionika bio je 12 odgojitelja i 93 roditelja djece rane

i predškolske dobi. No ovdje je ispitano samo mišljenje odgojitelja i roditelja koje se ispitivalo Likertovom skalom od pet stupnjeva, ne uključujući sociodemografska obilježja (spol, dob, godine staža i status obrazovanja).

Sveukupni broj sudionika bio je 42 odgojitelja dvaju dječjih vrtića i 201 roditelj djece rane i predškolske dobi.

Prije same provedbe istraživanja zatražena su pismena i usmena odobrenja ravnateljice i ravnatelja navedenih dječjih vrtića kako bi njihovi sudionici (odgojitelji i roditelji) pristupili istraživanju koje je bilo dobrovoljno i anonimno. Istraživanje je provedeno u prvoj polovici 2018. godine.

5.4. Metoda prikupljanja podataka i instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja korištena je metoda anketiranja kojom su prikupljeni podaci sudionika o njihovim mišljenjima. Instrumenti postupka anketiranja su posebno konstruirane ankete oblikovane za potrebe ovog istraživanja te provedene u pisanom obliku s pomoću dva upitnika neposrednim anketiranjem. Jedan je Upitnik za odgojitelje (Prilog 1), dok je drugi Upitnik za roditelje (Prilog 2), u kojima su navedene tvrdnje s kojima su se sudionici slagali u određenom stupnju, odnosno zaokružili su ono što se odnosi na njih i na njihovo mišljenje. Prvi dio upitnika su osnovna sociodemografska obilježja (odnose se isključivo na sudionike dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića u Zagrebu), dok je drugi dio upitnika strukturiran tako da stupnjevi na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva znače: 1 = uopće se ne slažem, 2 = ne slažem se, 3 = niti se slažem niti ne slažem, 4 = slažem se, 5 = potpuno se slažem koji ispituju mišljenje odgojitelja i roditelja o čitanju i pisanju velikih i malih tiskanih slova u predškolskom razdoblju i o vještinama koje su nužne za razvoj čitanja i pisanja u predškolskom razdoblju.

6. Rezultati i rasprava

Podaci prikupljeni za potrebe ovog istraživanja obrađeni su u programu za statističku obradu podataka IBM SPSS Statistics 23.Ink na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Sudionici ovog istraživanja bili su odgojitelji dvaju vrtića i roditelji djece rane i predškolske dobi tih vrtića. Sudionici dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića su odgojitelji (u daljnjem tekstu: odgojiteljice), odnosno 30 odgojiteljica i 108 roditelja od kojih su 93 majke i 15 očeva. 26,7% odgojiteljica ima 45 – 54 godine, dok isti postotak (23,3%) odgojiteljica je dobi od 25 do 34 i od 35 do 44 godine. 73,3% odgojiteljica ima završen preddiplomski studij (dvogodišnji ili trogodišnji studij). Kada je riječ o godinama staža, 33,3% odgojiteljica procjenjuje kako radi 6 – 15 godina, dok njih 30% iznosi kako ima više od 26 godina radnog staža. Od ukupnog broja roditelja djece rane i predškolske dobi navedenog dječjeg vrtića njih 41,7% ima 25 – 34 godine, a 46,3% ih ima završen preddiplomski studij (dvogodišnji ili trogodišnji studij).

Kod odgojitelja (u daljnjem tekstu: odgojitelji) i roditelja djece rane i predškolske dobi dječjeg vrtića „Tratinčica“ nisu ispitana sociodemografska obilježja, već samo mišljenja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju i o poticanju predčitačkih i predpisačkih vještina. Stoga se u radu paralelno iznose rezultati obaju dječjih vrtića kako bi se lakše mogla raditi komparacija rezultata.

6.1. Mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju

„Hrvatsko se latinično pismo danas sastoji od četiri inačice slova: velikih tiskanih, malih tiskanih, velikih pisanih i malih pisanih“ (Bežen i Kolar Billege, 2008, str. 436). Za potrebe ovog istraživanja odabrana su isključivo velika i mala tiskana slova. Prije iznošenja rezultata, nužno je napomenuti kako su odabrana velika i mala tiskana

slova ponajprije zato jer „djeca najprije imenuju velika tiskana slova, a zatim mala“ (Adams, 1990, prema Šimek, 2016, str. 7). Naime, prilikom pisanja djece u školi, ali i odraslih, u posljednjih desetljeća primijećeno je kako se sve češće koriste tiskana slova (Bežen i Kolar Billege, 2008). Stoga je bitno započeti početno poučavanje pisanja, čije vizualno uporište se sastoji od dva oblika pisma, jedno od njih je formalno, a drugo je rukopisno pismo, utječući tako na poučavanje jezika (Bežen i Reberski, 2014).

Kako bi se ispitalo mišljenje odgojitelja i roditelja djece rane i predškolske dobi o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju kreirane su četiri tvrdnje koje se odnose na pisanje i čitanje velikih i malih tiskanih slova djece u predškolskom razdoblju na koje su odgojitelji i roditelji djece rane i predškolske dobi odgovarali zaokružujući odgovor koji se najviše odnosi na njih na Likertovoj skali od pet stupnjeva.

Tvrdnja 1: Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova.

O tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti pisati velika tiskana slova 83,3% odgojiteljica dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića navodi kako se s tom tvrdnjom uopće ne slaže, dok se njih 13,3% niti slaže niti ne slaže, a samo jedna odgojiteljica se s tim ne slaže. 41,7% odgojitelja dječjeg vrtića „Tratinčica“ se s navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže, 33,3% njih se slaže s time dok se samo jedan odgojitelj s navedenom tvrdnjom uopće ne slaže. Vidljivo je različito mišljenje odgojitelja dvaju dječjih vrtića o tvrdnji trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti pisati velika tiskana slova. Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića smatraju kako djeca u predškolskom razdoblju ne trebaju naučiti pisati velika tiskana slova, dok odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ iznose suprotno mišljenje, odnosno mišljenje kako djeca trebaju naučiti pisati velika tiskana slova u predškolskom razdoblju.

34,3% roditelja dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića navodi kako se u potpunosti slaže s tvrdnjom da djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova, dok se s druge strane njih 28,7% uopće ne slaže s tom

tvrdnjom. 31,2% roditelja dječjeg vrtića „Tratinčica“ u potpunosti se slaže s tvrdnjom, 24,7% se slaže, a 15,1% njih se uopće ne slaže.

Tvrdnja 2: Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova.

Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića imaju isto mišljenje o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti čitati velika tiskana slova kao i o pisanju istih, odnosno 83,3% odgojiteljica navodi kako se s tom tvrdnjom uopće ne slaže, dok se njih 13,3% niti slaže niti ne slaže, te se jedna odgojiteljica se s tim ne slaže. Kod odgojitelja dječjeg vrtića „Tratinčica“ vidljivo je kako njih 50% iznosi kako se u potpunosti slaže s tvrdnjom, 25% njih se niti slaže niti ne slaže, 16,7% se slaže, a samo jedan odgojitelj se uopće ne slaže s tvrdnjom. Naime, i u ovoj tvrdnji vidljivo je različito mišljenje odgojitelja dvaju dječjih vrtića. Odgojitelji dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića mišljenja su kako djeca u predškolskom razdoblju ne trebaju naučiti čitati velika tiskana slova, dok suprotno misle odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“.

S navedenom tvrdnjom u potpunosti se slaže 35,2% roditelja dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića, dok se 29,6% njih uopće ne slaže s tvrdnjom. Roditelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ su u mišljenju o navedenoj tvrdnji podjednako podijeljeni u odgovorima, odnosno najveći postotak, njih 30,2%, se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, zatim njih 22,6% se niti slaže niti se ne slaže, a 18,3% roditelja se uopće ne slaže.

Tvrdnja 3: Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova.

Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtić s navedenom tvrdnjom se uopće ne slažu (80%), dok se roditelji istog dječjeg vrtića u potpunosti slažu (30,6%), a s tvrdnjom se uopće ne slaže 33,3% roditelja.

Odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ se s tvrdnjom uopće ne slaže (41,7%), dok se s istom tvrdnjom u potpunosti slaže njih 33,3% iz čega je vidljiva podjeljenost mišljenja unutar navedenog dječjeg vrtića. S tvrdnjom trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti pisati mala tiskana slova uopće se ne slaže 34,4% roditelja, dok se njih 24,7% ne slaže čime je mišljenje roditelja jasno izraženo.

Tvrdnja 4: Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova.

Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića iznose isto mišljenje o tvrdnji trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti čitati mala tiskana slova kao i o tvrdnji o pisanju malih tiskanih slova, odnosno njih 80% se uopće ne slaže s tom tvrdnjom. 35,2% roditelja istog vrtića se uopće ne slaže s tom tvrdnjom, a njih 31,5% se u potpunosti slaže.

Odgojitelji (33,3%) dječjeg vrtića „Tratinčica“ se uopće ne slažu s tvrdnjom, dok 25% odgojitelja iznosi kako se ne slaže, odnosno niti se slaže niti se ne slaže. 36,6% roditelja istog vrtića se uopće ne slaže s tvrdnjom, te se njih 24,7% ne slaže.

Dosadašnja istraživanja više su usmjerena na uočavanje koja slova se najprije usvajaju kod djece rane i predškolske dobi te koja ona prepoznaju i pišu, a malo ili nimalo je istraživanja orijentirano na ispitivanje mišljenja odraslih o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju.

Tako je Šimek (2016) došla do spoznaje kako trogodišnjaci najčešće pišu slovo O i A, a četverogodišnjaci T i A (vještina pisanja slova se između dobi od tri do četiri godine poboljšava), te je zaključila kako djeca pišu navedena slova jer je njihova grafomotorička izvedba najlaška, a slovo A je ono slovo koje se pokazuje kao primjer za slova. Također, došla je do spoznaje da su kod i trogodišnjaka i četverogodišnjaka najusvojenija velika tiskana slova A i O, dok je slovo o najusvojenije malo tiskano slovo te što je sličnije veliko i malo tiskano slovo to je njihova usvojenost veća. Navedena

spoznaja podudara se s iskazom Moomaw i Hieronymus (2008) koji također ističu povezanost oblika velikih i malih tiskanih slova što djeci uvelike olakšava usvajanje pojedinih slova poput C (c), O (o), S (s), V (v) i Z (z).

Šimek (2016) u svom istraživanju navodi kako se 85% trogodišnjaka pri pisanju vlastitog imena koristi šaranjem, njih 5% se potpisuju prvim slovom imena, većinom slova ili se točno potpisuju, za razliku od 10% četverogodišnjaka koji se potpisuju šaranjem, dok je vidljiva razlika u točnosti pisanja imena gdje 75% četverogodišnjaka zna točno napisati svoje ime, iako 15% njih koristi ispremještana slova za potpis čime se dolazi do zaključka kako znanje potrebno za pisanje vlastitog imena raste i poboljšava se sa starošću djeteta. Do sad je već navedena povezanost poznavanja slova s porastom godina, uočeno je kako je poznavanje slova veće što je dijete starije i da ono ponajprije usvaja slova koja su mu lakša za izvedbu u procesu pisanja.

Slično istraživanje provele su autorice Lenček i Užarević (2016), one su došle do saznanja kako trogodišnjaci prosječno poznaju pet slova, za razliku od četverogodišnjaka koji poznaju devet slova, dok se u nekim zemljama očekuje da četverogodišnja djeca poznaju sva slova abecede, to su zemlje u kojima se podrazumjeva da djeca prije škole poznaju sva slova abecede.

Svakog učenika se pri dolasku u prvi razred osnovne škole ispituju njihove predvještine čije sastavnice su prepoznavanje tiskanih slova, velikih i malih, kao i njihovo čitanje i pisanje prepoznavajući tako razinu pismenosti djeteta (Budinski i Kolar Billege, 2011). Stoga „svakako treba započeti simultano čitanje i pisanje „velikih tiskanih slova“, jer su ona korijen svih pisama“ (Reberski, 2010, str. 265). Iako je vidljiv nerazmjer i neusklađenost u predškolskom i školskom razdoblju kod početnog poučavanja čitanja i pisanja, djeca bi trebala u predškolskom razdoblju kroz igru, kroz neplanirane aktivnosti spoznavati slova, pokazujući za njih interes, no nikako ih se ne bi trebalo poučavati pod prisilom.

Rezultati ovog istraživanja prikazuju umjerenu povezanost nezavisne varijable staža (Tablica 1, Tablica 2, Tablica 3 i Tablica 4) odgojiteljica dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića s navedenim tvrdnjama, no to nikako ne podrazumjeva da je jedna pojava uzrok druge pojave, odnosno ne prikazuje se njihova uzročno – posljedična veza nego samo sukladnost u variriranju dviju varijabli. Unutar svih povezanosti vidljiva je negativna korelacija, odnosno obrnuto proporcionalan odnos varijabli, što znači da s porastom godina staža dolazi do opadanja vrijednosti navedenih tvrdnji što znači da se s porastom godina staža smatra kako se dijete u predškolskom razdoblju ne mora učiti pisati i čitati velika i mala tiskana slova.

Tablica 1

Stož * Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	-,433	,208	-2,540	,017 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,437	,216	-2,571	,016 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Tablica 2.

Staž * Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	-,433	,208	-2,540	,017 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,437	,216	-2,571	,016 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Tablica 3

Staž * Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	-,414	,205	-2,403	,023 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,394	,210	-2,268	,031 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Tablica 4

Staž * Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	-,414	,205	-2,403	,023 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,394	,210	-2,268	,031 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

6.2. Predčitačke i predpisačke vještine poticane od strane odgojitelja

Nadalje, ispitano je poticanje djece od strane odgojitelja na razvoj predčitačkih i predpisačkih vještina kod djece rane i predškolske dobi. Navode se tri tvrdnje koje se odnose na poticanje pravilnog držanja tijela, ruke i pisaljke pri pisanju, usmjeravanje na prepričavanje jednostavnih slikovnica. Ispitana je i razina poznavanja novog slovopisa koji se nalazi u Hrvatskom pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2013. godine.

Tvrdnja 1: U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju.

Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića u najvećem postotku (86,7%) u potpunosti se slažu s tvrdnjom kako u predškolskom razdoblju usmjeravaju djecu na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju, dok se ostatak

odgojiteljica slaže s navedenom tvrdnjom (13,3%). Odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ iznose iste odgovore, samo u drugačijem postotku, odnosno njih 58,3% se u potpunosti slaže, dok se njih 41,7% slaže s navedenom tvrdnjom.

Reberski (2010) ističe kako je obična olovka i dalje najprimjerenija, odnosno smatra se osnovnom pisaljkom koja se koristi pri početnom učenju pisanja. Stoga je važno da se potiče njeno pravilno držanje pri procesu pisanja. Šimek (2016) je u svom istraživanju istražila i ispravnost držanja olovke kod trogodišnjaka i četverogodišnjaka, te je dobila rezultate kako 35% trogodišnjaka na ispravan način drži olovku pri pisanju, dok to isto čini 65% četverogodišnjaka, a kao zaključak navodi pozitivnu povezanost ispravnosti držanja pisaljke i porasta dobi.

Tvrdnja 2: U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na prepričavanje jednostavnih slikovnica.

70% odgojiteljica dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića i 75% odgojitelja dječjeg vrtića „Tratinčica“ se u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom.

Štivić (2012) u svom radu ističe kako su sve zajedničke aktivnosti djece i odraslih osoba, svakodnevni razgovori između njih, kao i pričanje s djetetom i čitanje mu, zatim prepričavanje i pričanje o tome što je pročitano, razne igre i improvizacije nužne za poticanje razvoja predčitačkih vještina, kao i stvaranje ugodnih situacija u kojima se odvijaju aktivnosti kroz koje se može utjecati na razvoj predčitačkih vještina prirodnim načinom i bez prisile. Iz rezultata je vidljivo kako odgojitelji obaju dječjih vrtića u velikom postotku smatraju kako to i čine.

Tvrdnja 3: Upoznat/a sam s novim slovopisom (*Hrvatski pravopis 2013.*).

Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića u istom postotku (26,7%) iznose kako uopće nisu upoznate i kako su u potpunosti upoznate s novim slovopisom koji se nalazi u Hrvatskom pravopisu iz 2013. Dok se 41,7%

odgojitelja dječjeg vrtića „Tratinčica“ izjašnjava kako se slažu s navedenom tvrdnjom, dok se 33,3% ne slaže, odnosno nije upoznato s novim slovom.

Rezultati ovog istraživanja prikazuju umjerenu povezanost nezavisne varijable staža (Tablica 5 i Tablica 6) odgojiteljica dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića s prve dvije navedene tvrdnje, no to nikako ne podrazumjeva da je jedna pojava uzrok druge pojave, odnosno ne prikazuje se njihova uzročna – posljedična veza nego samo sukladnost u variranju dviju varijabli. Unutar Tablice 5 i Tablice 6 vidljiva je pozitivna korelacija, odnosno proporcionalan odnos varijabli, što znači da je s porastom godina staža dolazi do porasta vrijednosti navedenih tvrdnji. Porastom godina staža povećava se usmjeravanje djece na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju te se povećava usmjeravanje na prepričavanje jednostavnih slikovnica od strane odgojiteljica. Na razini značajnosti $p \leq .05$ utvrđeno je da postoji statistički značajna pozitivna povezanost ($p = .03$) između staža i usmjeravanja djece na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju. Isto tako na razini značajnosti $p \leq .05$ utvrđeno je da postoji statistički značajna pozitivna povezanost ($p = .05$) između staža i usmjeravanja djece na prepričavanje jednostavnih slikovnica.

Tablica 5

Stož * U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju.

		Symmetric Measures			
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	,548	,116	3,468	,002 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,531	,117	3,316	,003 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Tablica 6

Staž * U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na prepričavanje jednostavnih slikovnica.

		Symmetric Measures			
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	,478	,110	2,881	,008 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,503	,121	3,082	,005 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Rezultati ovog istraživanja prikazuju i umjerenu povezanost nezavisne varijable dobi (Tablica 7, Tablica 8 i Tablica 9) odgojiteljica dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića sa sve tri navedene tvrdnje, no to nikako ne podrazumjeva da je jedna pojava uzrok druge pojave, odnosno ne prikazuje se njihova uzročno – posljedična veza nego samo sukladnost u variranju dviju varijabli. Unutar Tablice 7 i Tablice 8 vidljiva je pozitivna korelacija, odnosno proporcionalan odnos varijabli, što znači da je s porastom dobi dolazi do porasta vrijednosti navedenih tvrdnji što znači da se s porastom dobi odgojiteljica povećava usmjeravanje djece na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju, povećava se usmjeravanje na prepričavanje jednostavnih slikovnica od strane odgojiteljica. Na razini značajnosti $p \leq .05$ utvrđeno je da postoji statistički značajna pozitivna povezanost ($p = .02$) između dobi i usmjeravanja djece na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju. Dok je unutar Tablice 9 vidljiva negativna korelacija, što znači da porast dobi odgojiteljica ima obrnuto proporcionalni odnos prema trećoj varijabli, označava da s porastom dobi odgojiteljica dolazi do

smanjenja poznavanja novog slovomisa koji se nalazi unutar Hrvatskog pravopisa iz 2013. godine.

Tablica 7.

Dob * U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na pravilno držnje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	,559	,114	3,568	,001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,540	,115	3,394	,002 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Tablica 8

Dob * U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na preporučavanje jednostavnih slikovnica.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	,463	,117	2,761	,010 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,478	,132	2,883	,007 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Tablica 9

Dob * Upoznat/a sam s novim slovopisom (*Hrvatski pravopis 2013.*)

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	-,426	,145	-2,495	,019 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,423	,151	-2,468	,020 ^c
N of Valid Cases		30			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

6.3. Predčitačke i predpisačke vještine poticane od strane roditelja

Navedene su također tri tvrdnje koje su orijentirane na razvoj predčitačkih i predpisačkih vještina kod djece rane i predškolske dobi od strane roditelja. Usmjerene su na svakodnevno čitanje roditelja djeci rane i predškolske dobi u vlastitom domu kao i poticanje djeteta na listanje slikovnica ili knjiga. Ispitana je upoznatost roditelja s programima obiteljske pismenosti koji im mogu pomoći.

Tvrdnja 1: Svakodnevno čitam djeci rane i predškolske dobi kod kuće.

Roditelji dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića izjašnjavaju se kako se s navedenom tvrdnjom slaže njih 49,1%, a u potpunosti se slaže 25% roditelja. 28% roditelja dječjeg vrtića „Tratinčica“ niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom o

svakodnevnom čitanju djeci rane i predškolske dobi kod kuće, dok se njih 29% slaže, a 32,3% u potpunosti slaže, odnosno svakodnevno čita djeci rane i predškolske dobi kod kuće.

Falconer (2010) ističe veliku važnost čitanja djeci i razgovaranja s njima kako bi kroz navedene sastavnice mogli imati utjecaj na razvoj pismenosti kod djece. „Uz čitanje se ostvaruju intimni trenuci, te jačaju osjećajne veze, osjećaj sigurnosti i bliskosti. Uz naše čitanje dijete vježba koncentraciju, obogaćuje fond riječi i širi obzore, a istovremeno potičemo i njegov intelektualni razvoj te radoznalost“ (Šauperl, 2007, str. 23). Naime, priroda djeteta i je takva da imitira ono što primjećuje u svom okruženju, tako da će oponašati i vlastite roditelje ukoliko oni čitaju, posuđuju knjige, razgovaraju o njima, te će uočiti i pristup roditelja prema knjigama (Čudina - Obradović, 2003). Dijete ako je malo ne razumije značenje riječi, no to ne znači da mu se ne treba čitati jer ono čitanje doživljava na način da s roditeljem stvara povezanost, prihvaća pažnju koju mu roditelj u tom vremenu poklanja, dijete se osjeća ugodno, a u čitanju uživa u melodiji, rimama i ritmu koje proces čitanja pruža (Šauperl, 2007). Putem procesa čitanja dijete dobiva razne informacije o svrsi i namjeni knjiga (Šimek, 2016). „Predškolskoj djeci treba svakodnevno čitati i stvarati posebne rituale čitanja. Na taj način razvijamo predčitačke vještine neophodne za samostalno čitanje“ (Štivić, 2012, str. 21).

Tvrdnja 2: Upoznat/a sam s programima obiteljske pismenosti koji mi mogu pomoći.

33,3% roditelja dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića s programima obiteljske pismenosti niti je niti nije upoznato, 27,8% roditelja se je upoznato, dok 20,4% roditelja uopće nije upoznato s programima obiteljske pismenosti. Roditelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ su u većoj mjeri upoznati s programima obiteljske pismenosti stoga se njih 31,2% izjašnjava kako je u potpunosti upoznato, 22,6% roditelja se slaže s tvrdnjom.

„Programi obiteljske pismenosti obrazuju roditelje i djecu o pravilnim strategijama i metodama razvijanja kulture čitanja unutar obitelji i upućuju ih na

institucije koje im pri tome mogu biti od pomoći“ (Štivić, 2017 str. 31). Mnogi programi za opismenjavanje odraslih, pa tako i roditelja nalaze se na e-platформи za obrazovanje odraslih u Europi. EPALE e-Platforma za obrazovanje odraslih u Europi je platforma koja ističe važnost pismenosti i opismenjavanja odraslih osoba kao jedno od najvažnijih područja obrazovanja odraslih, a jedna od njenih tema su vještine čitalačke pismenosti, te se na njoj mogu pronaći razni dokumenti na razini države i Europske unije kao i brojni korisni materijali koje koriste nastavnici u programima opismenjavanja odraslih osoba (EPALE e-Platforma za obrazovanje odraslih u Europi, 2016). Programi su potrebni jer pojedini roditelji, prema Štivić (2012), nemaju razvijenu svijest o potrebi poticanja rane pismenosti kod djece rane i predškolske dobi, pojedini nisu sposobni učinkovito djelovati ili nemaju nikakva znanja o tome, stoga im je potrebna pomoć koju mogu dobiti od organiziranih programa obiteljske pismenosti kako bi znali putem raznih strategija, metoda i načina poticati razvoj pismenosti kod vlastite djece

Tvrđnja 3: U predškolskom razdoblju usmjeravam dijete na listanje slikovnica i/ili knjiga.

Roditelji dječjeg vrtića „Vedri dani“ i njegovih područnih vrtića se u istom postotku (46,3%) izjašnjavaju kako se slažu i u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom. Iste odgovore navode i roditelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ samo u različitom postotku, odnosno 58,1% roditelja se u potpunosti slaže, dok se 25,8% roditelja slaže s tvrdnjom o usmjeravanju djeteta na listanje slikovnica i/ili knjiga u predškolskom razdoblju.

Štivić (2012) izdvaja roditeljsko svakodnevno čitanje knjiga ili priča (i izmišljenih priča) djeci, razgovor o pročitanome, potičući ih na listanje slikovnice iz koje im čitaju, kao čitanje putem kojeg kod djece rane i predškolske dobi pobuđuju interes za proces čitanja i potiče predčitačke vještine kod djeteta. Ukoliko roditelj ima pozitivan stav prema čitanju tada ima mogućnosti da i kod djeteta rane i predškolske dobi stvori pozitivan stav prema čitanju i razvijajući pismenost djeteta, takav roditelj stvara poticajnu okolinu koja je izravno povezana s čitanjem, bogatu raznim slikovnicama, mnogim knjigama, unutar koje se dijete osjeća ugodno te proces čitanja

povezuje s igrom, veseljem i smatra ga zabavnim (Štivić, 2017). Dostupnost knjiga danas je veća nego prije, promatrajući sociodemografska obilježja roditelja i čitanje, Šauperl (2007) iznosi kako je danas velika dostupnost knjiga roditeljima bilo kojeg stupnja obrazovanja, neovisno o njihovom statusu u društvu ili šire, te stoga nedostupnost knjiga ne može i nije razlog nečitanja, jer su one lako nabavljive.

6.4. Odgovori na postavljene probleme i hipoteze

Problem 1:

Ispitati mišljenje odgojitelja i roditelja o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti pisati velika tiskana slova.

Hipoteza 1: Odgojitelji misle da djeca ne trebaju, a roditelji misle da djeca trebaju u predškolskom razdoblju naučiti pisati velika tiskana slova.

Kao što je vidljivo iz deskriptivne analize podataka u Tablici 10 odgojitelji dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića u Zagrebu smatraju kako djeca u predškolskom razdoblju uopće ne trebaju naučiti pisati velika tiskana slova (Mod=1). Odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ u Grubišnom Polju u potpunosti smatraju kako djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova (Mod=5).

Mišljenje roditelja obaju vrtića vidljivo je u deskriptivnoj analizi podataka iz Tablice 12 i Tablice 13 kako djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova (Mod=5).

Hipoteza 1 se prihvaća kod sudionika dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića u Zagrebu., dok se odbacuje za dječji vrtić „Tratinčica“ u Grubišnom Polju.

Problem 2:

Ispitati mišljenje odgojitelja i roditelja o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti čitati velika tiskana slova.

Hipoteza 2: Odgojitelji misle da djeca ne trebaju, a roditelji misle da djeca trebaju u predškolskom razdoblju naučiti čitati velika tiskana slova.

Kao što je vidljivo iz deskriptivne analize u Tablici 10 odgojitelji dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića u Zagrebu smatraju kako djeca u predškolskom razdoblju uopće ne trebaju naučiti čitati velika tiskana slova (Mod=1). Odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ u Grubišnom Polju u potpunosti smatraju kako djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova (Mod=5).

Mišljenje roditelja obaju vrtića vidljivo je u deskriptivnoj analizi podataka iz Tablice 12 i Tablice 13 kako djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova (Mod=5).

Hipoteza 2 se prihvaća kod sudionika dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića u Zagrebu, dok se odbacuje za dječji vrtić „Tratinčica“ u Grubišnom Polju

Problem 3:

Ispitati mišljenje odgojitelja o tome trebaju li djeca u predškolskom razdoblju naučiti čitati i pisati mala tiskana slova.

Hipoteza 3: Odgojitelji i roditelji misle da djeca ne trebaju u predškolskom razdoblju naučiti čitati i pisati mala tiskana slova.

Odgojitelji i roditelji obaju vrtića smatraju kako djeca u predškolskom razdoblju ne trebaju naučiti pisati i čitati mala tiskana slova (Mod=1) što je vidljivo u deskriptivnoj analizi podataka u Tablici 10, Tablici 11, Tablici 12 i Tablici 13.

Time se Hipoteza 3 u potpunosti prihvaća.

Problem 4:

Ispitati provode li odgojitelji u predškolskom razdoblju predvježbe za početno čitanje i pisanje.

Hipoteza 4: Odgojitelji u predškolskom razdoblju provode predvježbe za početno čitanje i pisanje.

Deskriptivnom analizom podataka iz Tablice 10 i Tablice 11 može se iščitati kako odgojitelji obaju vrtića provode predvježbe za početno pisanje i čitanje. Odnosno, odgojitelji u predškolskom razdoblju usmjeravaju djecu na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju (Mod=5) i na prepričavanje jednostavnih slikovnica (Mod=5).

Stoga se Hipoteza 4 u potpunosti prihvaća za sudionike obaju dječjih vrtića.

Tablica 10

Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića u Zagrebu

		Pvelika	Čvelika	Pmala	Čmala	PDT	PJS	Slovopis
N	Valid	30	30	30	30	30	30	30
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		1,3000	1,3000	1,3333	1,3333	4,8667	4,6667	2,9667
Median		1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	5,0000	5,0000	3,0000
Mode		1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	5,00	1,00 ^a
Std. Deviation		,70221	,70221	,71116	,71116	,34575	,54667	1,58622
Minimum		1,00	1,00	1,00	1,00	4,00	3,00	1,00
Maximum		3,00	3,00	3,00	3,00	5,00	5,00	5,00
Sum		39,00	39,00	40,00	40,00	146,00	140,00	89,00
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	5,0000	4,0000	1,0000
	50	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	5,0000	5,0000	3,0000
	75	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	5,0000	5,0000	5,0000

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Pvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova., Čvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova., Pmala- Djeca u predškolskom

razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova., Čmala- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova., PDT – u predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju., PJS- U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na prepričavanje jednostavnih slikovnica., Slovopis – Upoznat/a sam s novim slovopisom (*Hrvatski pravopis 2013.*)

Tablica 11

Odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ u Grubišnom Polju

		Pvelika	Čvelika	Pmala	Čmala	PDT	PJS	Slovopis
N	Valid	12	12	12	12	12	12	12
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		4,0000	4,0833	2,3333	2,3333	4,5833	4,7500	2,7500
Median		4,0000	4,5000	2,0000	2,0000	5,0000	5,0000	2,5000
Mode		5,00	5,00	1,00	1,00	5,00	5,00	4,00
Std. Deviation		1,20605	1,08362	1,37069	1,23091	,51493	,45227	1,21543
Minimum		1,00	2,00	1,00	1,00	4,00	4,00	1,00
Maximum		5,00	5,00	4,00	4,00	5,00	5,00	4,00
Sum		48,00	49,00	28,00	28,00	55,00	57,00	33,00
Percentiles	25	3,2500	3,0000	1,0000	1,0000	4,0000	4,2500	2,0000
	50	4,0000	4,5000	2,0000	2,0000	5,0000	5,0000	2,5000
	75	5,0000	5,0000	4,0000	3,7500	5,0000	5,0000	4,0000

Pvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova., Čvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova., Pmala- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova., Čmala- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova., PDT – u predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju., PJS- U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na prepričavanje jednostavnih slikovnica., Slovopis – Upoznat/a sam s novim slovopisom (*Hrvatski pravopis 2013.*)

Tablica 12

Roditelji dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića u Zagrebu

		Pvelika	Čvelika	Pmala	Čmala	SČ	POP	US
N	Valid	108	108	108	108	108	108	108
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,1759	3,1667	2,9537	2,9259	3,8981	2,9352	4,3704
Median		3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	4,0000	3,0000	4,0000
Mode		5,00	5,00	1,00	1,00	4,00	3,00	4,00 ^a

Std. Deviation		1,64532	1,67164	1,66539	1,69498	,91651	1,24009	,67799
Minimum		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00
Maximum		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Sum		343,00	342,00	319,00	316,00	421,00	317,00	472,00
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	3,0000	2,0000	4,0000
	50	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	4,0000	3,0000	4,0000
	75	5,0000	5,0000	5,0000	5,0000	4,7500	4,0000	5,0000

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Pvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova., Čvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova., Pmala- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova., Čmala- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova., SČ- Svakodnevno čitam djeci rane i predškolske dobi kod kuće., POP- Upoznat/a sam s programima obiteljske pismenosti koji mi mogu pomoći., US - U predškolskom razdoblju usmjeravam dijete na listanje slikovnica i/ili knjiga.

Tablica 13

Roditelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ u Grubišnom Polju

		Pvelika	Čvelika	Pmala	Čmala	SČ	POP	US
Valid		93	93	93	93	93	93	93
Missing		0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,4516	3,2688	2,3656	2,3118	3,7634	3,3978	4,3118
Median		4,0000	3,0000	2,0000	2,0000	4,0000	4,0000	5,0000
Mode		5,00	5,00	1,00	1,00	5,00	5,00	5,00
Std. Deviation		1,42582	1,47545	1,32521	1,31858	1,14586	1,45318	1,01058
Minimum		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maximum		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Sum		321,00	304,00	220,00	215,00	350,00	316,00	401,00
Percentiles	25	2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	3,0000	2,0000	4,0000
	50	4,0000	3,0000	2,0000	2,0000	4,0000	4,0000	5,0000
	75	5,0000	5,0000	3,0000	3,0000	5,0000	5,0000	5,0000

Pvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova., Čvelika- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova., Pmala- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova., Čmala- Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova., SČ- Svakodnevno čitam djeci rane i predškolske dobi kod kuće., POP- Upoznat/a sam s programima obiteljske pismenosti koji mi mogu pomoći., US - U predškolskom razdoblju usmjeravam dijete na listanje slikovnica i/ili knjiga.

Zaključak

Obradenim korpusom literature i provedenim istraživanjem uvidjelo se da se poučavanje procesa početnog čitanja i pisanja kao predvještina u predškolskom razdoblju odvija ponajprije unutar obiteljskog doma, a zatim i u predškolskoj ustanovi. Roditelji i odgojitelji su primjeri djeci koja ih svakodnevno imitiraju, odnosno oponašaju njihove radnje. Ukoliko je dijete okruženo poticajnim i bogatim čitačkim okruženjem, razvoj čitanja i pisanja biti će snažniji. Također dijete će pokazati interes za čitanjem, odnosno za dekodiranjem napisanog teksta. Vidljiv je interes za grafomotoričku aktivnost i predpisačke vještine. Autorica Kuvač (2007) navodi kako razvoj svjesnosti o povezanosti glasa i grafema započinje od četvrte godine, a do pisanja slova dolazi kroz naredne dvije – tri godine, odnosno najčešće je prva napisana riječ vlastito ime.

Dobiveni rezultati upućuju na to kako su odgojitelji dvaju vrtića podijeljeni u mišljenjima o potrebi učenja pisanja i čitanja velikih tiskanih slova djece u predškolskom razdoblju. Odgojiteljice dječjeg vrtića „Vedri dani“ i područnih vrtića smatraju kako djeca ne trebaju naučiti pisati i čitati velika tiskana slova, dok odgojitelji dječjeg vrtića „Tratinčica“ misle kako djeca trebaju naučiti pisati i čitati velika tiskana slova u predškolskom razdoblju. Roditelji obaju vrtića dijele isto mišljenje, a to je da djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati i čitati velika tiskana slova. Kada je riječ o pisanju i čitanju malih tiskanih slova, odgojitelji i roditelji obaju dječjih vrtića mišljenja su da djeca ne trebaju naučiti pisati i čitati mala tiskana slova u predškolskom razdoblju.

Roditelji su slabo upoznati s programima obiteljske pismenosti što je u današnjem svijetu vrlo bitno. Vjerojatnost toga je još uvijek prebacivanje odgovornosti na odgojitelje, a zatim u formalnom obrazovanju na učitelje što se iz prethodnih rezultata povezanih s potrebom učenja pisanja i čitanja velikih i malih tiskanih slova u predškolskom razdoblju i vidi, odnosno može se povezati. Upravo o ovome govori autorica Kuvač (2007) iznoseći činjenicu kako se o važnosti predškolskog odgoja, ali i o razvoju dječjih vještina i znanja jako malo piše, raspravlja i govori, a vrtić se još uvijek smatra mjestom za čuvanje djece dok su roditelji zauzeti poslom.

Iz sveukupnih rezultata vidljivo je kako i odgojitelji i roditelji potiču predčitačke i predpisačke vještine kod djece u predškolskom razdoblju usmjeravajući ih na listanje slikovnica i njihovo prepričavanje, na pravilno držanje tijela ruke i pisaljke pri pisanju, te potičući interes djece svakodnevnim čitanjem djeci kod kuće.

Istraživanja koja ispituju mišljenja odgojitelja i roditelja mogu se provoditi ne samo za pisanje radova, već i u svakodnevnim situacijama. Kako bi odgojitelji saznali anonimnim putem što roditelji djece koja pohađaju njihovu skupinu zaista očekuju od njih, jednostavno mogu sastaviti kratki upitnik i podijeliti roditeljima. Ovaki rezultati upućuju na to da je itekako potrebna suradnja između odgojitelja i roditelja kako bi se ispunila očekivanja i jednih i drugih, odnosno napravio kompromis koji prvenstveno ide na dobrobit djeteta. Djecu ne podučavamo, već ih poučavamo o onome za što sama pokazuju interes i pristupaju sa znatiželjom i željom za istraživanjem.

Prilozi i dodaci

Prilog 1. Upitnik za odgojitelje

UPITNIK ZA ODGOJITELJE

Poštovane odgojiteljice, poštovani odgojitelji,

ispunjavanjem ovog upitnika pomažete mi u pisanju diplomskoga rada na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu na temu *Mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju* pod mentorstvom dr. sc. Martine Kolar Billege. Upitnik je u potpunosti anonim, a rezultati će se koristiti isključivo u svrhu izrade diplomskog rada.

Vaše nam je mišljenje važno! Molim Vas da ispunite ovaj upitnik Likertovog tipa gdje stupnjevi na skali znače: 1= uopće se ne slažem, 2 = ne slažem se, 3 = niti se slažem niti ne slažem, 4 = slažem se, 5 = potpuno se slažem.

Unaprijed Vam hvala na ispunjavanju ankete.

Maja Ćutić, maja.cutic@gmail.com

1. Spol

- a. Žensko
- b. Muško

2. Dob

- a. 18 – 24
- b. 25 – 34
- c. 35 – 44
- d. 45 – 54
- e. >55

3. Status obrazovanja

- a. Srednja stručna sprema
- b. Preddiplomski studij (dvogodišnji ili trogodišnji studij)
- c. Diplomski studij (četverogodišnji ili petogodišnji studij)
- d. Poslijediplomski sveučilišni studij
- e. Doktorski studij

4. Staž

- a. <5 godina
- b. 6 – 15 godina
- c. 16 – 25 godina
- d. >26

Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova.	1	2	3	4	5
Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova.	1	2	3	4	5
Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova.	1	2	3	4	5
Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova.	1	2	3	4	5
U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na pravilno držanje tijela, ruke i pisaljke pri pisanju.	1	2	3	4	5
U predškolskom razdoblju usmjeravam djecu na prepričavanje jednostavnih slikovnica.	1	2	3	4	5
Upoznat/a sam s novim slovopisom (<i>Hrvatski pravopis 2013.</i>)	1	2	3	4	5

Prilog 2. Upitnik za roditelje

UPITNIK ZA RODITELJE

Poštovani roditelji predškolaca,

ovim anketnim upitnikom želimo ispitati Vaše mišljenje o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju.

Istraživanje se provodi u svrhu izrade diplomskog rada na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu na temu *Mišljenje odgojitelja i roditelja o početnom opismenjavanju u predškolskom razdoblju* pod mentorstvom dr. sc. Martine Kolar Billege. Upitnik je u potpunosti anonimn, a rezultati će se koristiti isključivo u svrhu izrade diplomskog rada.

Vaše nam je mišljenje važno, stoga Vas pozivam da ispunite ovaj upitnik strukturiran tako da stupnjevi na skali Likertovog tipa znače: 1= uopće se ne slažem, 2 = ne slažem se, 3 = niti se slažem niti ne slažem, 4 = slažem se, 5 = potpuno se slažem.

Unaprijed Vam hvala na ispunjavanju ankete.

Maja Ćutić, maja.cutic@gmail.com

1. Spol

- a. Žensko
- b. Muško

2. Dob

- a. 18 – 24

- b. 25 – 34
- c. 35 – 44
- d. 45 – 54
- e. >55

3. Status obrazovanja

- a. Srednja stručna sprema
- b. Preddiplomski studij (dvogodišnji ili trogodišnji studij)
- c. Diplomski studij (četverogodišnji ili petogodišnji studij)
- d. Poslijediplomski sveučilišni studij
- e. Doktorski studij

Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati velika tiskana slova.	1	2	3	4	5
Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati velika tiskana slova.	1	2	3	4	5
Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti pisati mala tiskana slova.	1	2	3	4	5
Djeca u predškolskom razdoblju trebaju naučiti čitati mala tiskana slova.	1	2	3	4	5
Svakodnevno čitam djeci rane i predškolske dobi kod kuće.	1	2	3	4	5
Upoznat/a sam s programima obiteljske pismenosti koji mi mogu pomoći.	1	2	3	4	5
U predškolskom razdoblju usmjeravam dijete na listanje slikovnica i/ili knjiga.	1	2	3	4	5

Popis literature

1. Apel, K. i Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgajatelje*. Lekenik: Ostvarenje.
2. Bežen, A. (2008). *Metodika - znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Profil.
3. Bežen, A. i Budinski, V. (2013). Sadržajno i vremensko određenje pouke u nastavi početnog čitanja i pisanja na hrvatskom jeziku. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15(Sp.Ed.1), 25-39. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=157033&show=clanak (4.5.2018.)
4. Bežen, A. i Kolar Billege, M. (2008). Zastupljenost pisanih i tiskanih slova u rukopisnim tekstovima učenika osnovne škole. *Konferencijski zbornik Drugoga međunarodnoga znanstvenog skupa Rano učenje hrvatskoga jezika 2*. Zagreb: Učiteljski fakultet, 436-449
5. Bežen, A. i Reberski, S. (2014). *Početno pisanje na hrvatskom jeziku: priručnik uz Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
6. Budinski, V. (2016). Podloge za standardiziranje optimalnog metodičkog sadržajno-vremenskog okvira za poučavanje početnog čitanja i pisanja na hrvatskom jeziku. *Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 158 (1-2) 11-32. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276569 (22.4.2018.)
7. Budinski, V. (2016a). Prijedlog: dvije godine i četiri ciklusa poučavanja. *Zrno*, 10-13.
8. Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Čudina-Obradović, M. (2003). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.

10. Čudina-Obradović, M. (2004). *Kad kraljevna piše kraljeviću*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
11. Čudina-Obradović, M. (2014.). *Psihologija čitanja – od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
12. EPAL e-Platforma za obrazovanje odraslih u Europi (2016). *Međunarodni dan pismenosti – pismenost i opismenjavanje odraslih na platformi EPAL*. Preuzeto s <https://ec.europa.eu/epale/hr/node/25861>
13. Falconer, L. (2010). Encouraging preschoolers' early writing efforts. *Exchange Magazin*, 84 - 86. Preuzeto s <https://www.childcareexchange.com/library/5019684.pdf> (27.5.2018.)
14. Grginič, M. (2007). Što petogodišnjaci znaju o pismenosti. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja LIII(17)*, 7-27. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/20503> (22.4.2018)
15. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (n.d.). Školska pisma. Preuzeto s <http://hrvatski.hr/skolska-pisma/> (27.5.2018.)
16. Kolar Billege, M. (2015). Mišljenje učitelja o metodičkim aspektima uvođenja standardnih školskih pisama u početno čitanje i pisanje na hrvatskom jeziku. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 17(2). Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=208578 (22.4.2018)
17. Kolar Billege, M. i Budinski, V. (2015). Predstavljanje hrvatskoga jezika novom grafijom u metodičkome kontekstu. XII. Međunarodni kroatistički skup. U: S. Blažetin (ur.) Pečuh; Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, 2015. Str. 329-338 (predavanje, međunarodna recenzija, znanstveni)
18. Kuvač, J. (2007). Uloga vrtića u razvoju jezičnih sposobnosti i predvještina. U: L. Cvikić (ur.) *Drugi jezik hrvatski*, (pp. 60-63). Zagreb: Profil.
19. Kuvač, J. i Palmović, M. (2007.). *Metodologija istraživanja dječjega jezika*. Zagreb: Naklada Slap.

20. Lawrence, L. (2003). *Montessori čitanje i pisanje: Kako pomoći djetetu da nauči čitati i pisati*. Zagreb: Hena com.
21. Lenček, M. i Užarević, M. (2016). Rana pismenost- vrijednost procjene. *Hrvatska revizija za rehabilitacijska istraživanja 2016*, 52(2), 42-59.
22. Mesec, I., Grgac, B., Šagadin, T., Kelčec, M. i Mahović, M. (2015). Poticanje čitanja i pisanja u godini pred polazak u školu. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 21(79), 32-34. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=254938 (22.4.2018).
23. Miljković, D. (2017). Neuroznanost, učenje i poučavanje – mitovi i istine. U M. Matijević (ur.), *Nastava i škola za net – generacije* (str. 49 – 76.) Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
24. Moomaw, S. i Hieronymus, B. (2008). *Igre čitanja i pisanja*. Lekenik: Ostvarenje.
25. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) . Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Preuzeto s <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> (7.6.2018.)
26. Nećak, S. (2011). Od slova do knjige. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17(66), 22-23. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=183409&show=clanak (22.4.2018.)
27. Nikčević - Milković, A. (2016). Psihologija pisanja – određenje područja, motivacija, samoregulacija, poučavanje, metode istraživanja, esejsko ispitivanje. *Napredak; časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 157(1-2), 125-144. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=261243 (23.4.2018.)

28. Polgar, E. (2017). *Organizacija centra za početno čitanje i pisanje u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja* (Završni rad). Preuzeto s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/foozos%3A526> (22.4.2018.)
29. Puljak, L. (2007). Psiholingvistički pogled na početno opismenjavanje. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 14(1), 61-76. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=24881 (22.4.2018.)
30. Reberski, S. (2010). Komparativna analiza oblikovno-tipografskih aspekata udžbenika za početno učenje materinskoga jezika u Hrvatskoj i Sloveniji. *Društvo i jezik: višejezičnost i višekulturalnost*.
31. Stipić, A. (2016). *Programi za poticanje rane pismenosti* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/erf%3A159> (22.4.2018.)
32. Šauperl, L. (2007). Čitanje djeci rane dobi. *Dijete vrtić obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima* 13(48), 22-23. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177625>
33. Šimek, M. (2016). *Rana pismenost kod trogodišnjaka i četverogodišnjaka* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/erf%3A157> (22.4.2018.)
34. Štivić, V. (2012). *Poticanje rane pismenosti u obitelji, odgojno- obrazovnim i narodnim knjižnicama* (Diplomski rad). Preuzeto s <http://uzda.unizd.hr/136/> (22.4.2018.)
35. Velički, V i Topolovčan, T. (2017). Neuroznanost, nastava, učenje i razvoj govora. U M. Matijević (ur.), *Nastava i škola za net – generacije* (str. 77 – 114). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
36. Žuvela, D. i Guštin, D. (2010). Istraživanje i poticanje razvoja rane pismenosti djece u vrtiću. *Dijete vrtić obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16(60), 16-20. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=189438 (22.4.2018.)

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja, MAJA ĆUTIĆ, studentica DIPLOMSKOG SVEUČILIŠNOG STUDIJA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE Učiteljskog fakulteta u Zagrebu samostalno provela aktivnost istraživanja literature i napisala diplomski rad na temu:

„MIŠLJENJE ODGOJITELJA I RODITELJA O POČETNOM OPISMENJAVANJU U PREDŠKOLSKOM RAZDOBLJU“

U Zagrebu, 19.09.2018.

Maja Ćutić

Maja Ćutić, univ. bacc. praesc. educ.